

Ἡ λογικὴ τῆς ὑποκειμενικῆς ἔντασης τῶν μορφῶν: Ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δρῶν τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΔΟΪΚΟΥ*

Μέσα στὴ σχέση τῆς μορφῆς του μὲ τὴ δική μας, κάθε ὄν πού μᾶς ἀποτείνεται, ἐνεργοποιεῖ βαθμούς τῶν ποιότητων τῆς ἔντασής του. Τούτῃ ἐδῶ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἂν τὸ ὄν ἀναπτύσσεται στὸν ἐξωτερικὸ κόσμο, στὸν ἐσωτερικὸ ἢ στὸ δυναμικὸ πεδίο τῆς συνάντησης μεταξὺ τῶν δύο, προωθεῖται ἀπὸ τὴν ἀόρατη βαθύτητα τοῦ ὄντος, στὶς ἐπιφάνειές του. Ἔτσι τὰ νοηματικὰ στοιχεῖα πού παράγονται κάθε φορὰ μέσα στὴν προαναφερόμενη σχέση, ἔχοντας ὡς φορέα τοὺς τὴν ἔνταση¹ τοῦ ὄντος πού μᾶς ἀπευθύνεται ἀλλὰ καὶ τὴ δική μας, βρίσκουν αἰσθητὴ διέξοδο, δρόμο φανέρωσης, καθὼς ἐπιφανικοποιοῦνται². Προκειμένου νὰ συλλάβουμε -καὶ νὰ αἰσθανθοῦμε³- τὸ σχηματισμὸ μίας τέτοιας ὄντολογικῆς σχέσης, μποροῦμε -κατὰ τὴν ἄποψή μου- νὰ ἐνεργοποιήσουμε δύο κεντρικὲς μας δυνατότητες. Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη, ἡ ἀποδεικτικὴ μας σκέψη, θεωρώντας τὴν ἐπίπεδη φορὰ τῶν ἰχνῶν τῆς ἔντασης στὶς ἐπιφάνειες τῆς συνάντησης μὲ τὸ ὄν πού μᾶς ἀπευθύνεται, ἐπεξεργάζεται τὸ περιεχόμενο τῶν ἐπιφανειῶν, κατανοεῖ -σὲ βαθμοὺς πού, βέβαια, ποικίλλουν- τὶς ἐκφάνσεις τῶν τροπῶν τῆς συνάντησης καὶ τὰ ἀντίστοιχὰ τους ἀποτελέσματα καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ προσανατολίσει ἀνάλογα τὶς διαστάσεις τῆς ὑπαρξῆς μας, πού ἡ ἴδια -ἢ ἀποδεικτικὴ σκέψη- ἐκτιμᾷ ὅτι ἐμπλέκονται στὴν ὅλη διεργασία. Ἔτσι λειτουργεῖ

* Ὁ Παναγιώτης Δοῖκος εἶναι Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

1. Ἀναφέρομαι στὴν ἔνταση τῆς σχέσης πού παράγεται, τὴ βιοματικὴ, *συναισθηματικὴ* ἔνταση τῆς ἴδιας σχέσης, ὅπως ἡ τελευταία ἀναπτύσσεται στὸ ἐσωτερικὸ τῆς συνάντησης μεταξὺ τῶν ὄντων - μορφῶν.

2. Ἐννοῶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὰ νοήματα, καθὼς συγκεκριμενοποιοῦνται, καθίστανται ὄρατὰ στὶς ἐπιφάνειες τῶν ὄντων πού συγκροτοῦν τὴν ὑπὸ συζήτηση σχέση.

3. Ὅπως θὰ φανεῖ καὶ στὴ συνέχεια, ἡ σύλληψη τῆς σχέσης εἶναι σύμφυτη μὲ τὴν ἀντίστοιχη συναισθηματικὴ ἐμπειρία τῆς.

ή αναπαραστατική λογική, εκείνη που επικοινωνεί έξωτερικά με τις μορφές, εκλαμβάνοντας τις επιφάνειές τους ως επίπεδα καταγραφής πληροφοριών, δηλαδή χωρίς να τις αντιλαμβάνεται ως ανάγλυφους τόπους εμφάνισης των κυμάτων μιας ενδότερης υπαρξιακής έντασης. Σύμφωνα με τη δεύτερη από τις δυνατότητες που χρειάζεται να επισημανθούν, οι μορφές αισθάνονται αλλά και συλλαμβάνουν ή μία την άλλη, στο μέτρο που το οντολογικό βάθος των εντάσεών τους, φέροντας τα νοήματα της μορφικής σχέσης, ιδιαιοποιεί τη δυναμική του στις επιφάνειες των αντιστοίχων όντων. Κατά την ενεργοποίηση αυτής της δυνατότητας, το όν που μας αποτείνεται, χωρίς να αποσύρει την αντικειμενικότητά του (τά γνωρίσματά της εισρέουν απευθείας στον αντιληπτικό χωροχρόνο της συνάντησης), προωθεί την κίνηση του υποκειμένου βάθους του, με άλλα λόγια την (άθεατη) υποκειμενικότητα της έντασής του, έφ' όσον ή τελευταία συγκεκριμενοποιεί και φανερώνει τόσο την ισχύ της όσο και το νόημα της στις επιφάνειες της οντικής μορφής. Τούτες εδώ μας προτείνονται, μας στοχεύουν, προ(σ)καλώντας την αντίστοιχη στοχαστική - στοχευτική διάσταση⁴ της μορφικής μας δύναμης⁵. Η ενδεχόμενη ανταπόκρισή μας σε αυτή την πρό(σ)κληση ανοίγει την προοπτική ολοκλήρωσης της σχέσης μας με το όν που μας αποτείνεται, σε δύο επίπεδα πραγματικότητας: άφ' ενός, στο επίπεδο της έξωτερικης, αντικειμενικής πραγματικότητας, τα χαρακτηριστικά της οποίας συνεχίζουν να ισχύουν κατά την παραγωγή της σχέσης· άφ' έτέρου, στο επίπεδο της έσωτερικης, (συν)υποκειμενικής πραγματικότητας, το στίγμα και το γίγνεσθαι της οποίας διέπονται από την (προαναφερθείσα) λογική της έντασης των μορφών που εκλύουν νόημα, που αναδύουν στοχαστικότητά⁶.

4. Έδώ με ενδιαφέρει το γνωσιολογικό και οντολογικό περιεχόμενο της έτυμολογικής συγγένειας μεταξύ των όρων “στοχάζομαι” και “στοχεύω”, “στοχεύομαι”. Βλ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, *Λεξικόν αρχαίας έλληνικης γλώσσης*, Αθήνα, Βιβλιοπρομηθευτική, 1999, σ. 921.

5. Όπως δείχνω και πιδό κάτω, αναφέρομαι στην ικανότητα του μορφικού στοιχείου να ένσωματώνει το νοηματικό. Άς μου επιτραπεί να παραπέμψω στη σχετική άνάλυση που έπιχειρώ στις έργασίες: *Sprinoza. Φαντασία, γνώση και προφητεία*, Αθήνα, Έλληνικά Γράμματα, 2000, “Η διεύρυνση του ορθολογικού και ή στοχαστική φαντασία”, στο Δημήτρα Σφενδόνη - Μέντζου (έπιμέλεια - είσαγωγή), *Φιλοσοφία των έπιστημών. Κείμενα από το 10ο πανελλήνιο συνέδριο Φιλοσοφίας της Έλληνικής Φιλοσοφικής Έταιρείας*, Α.Π.Θ., 6-8 Μαΐου 2006, σσ. 199-204 και “Ο Έλύτης και ή ανατολική μεταφυσική”, *Φιλόλογος*, τεύχος 145 [άφιέρωμα: *Όδυσσέας Έλύτης*], Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2011, σσ. 449-69 [στό έξής: ΠΔ (2011)], σσ. 460-1 και 468-1 (σημ. 82).

6. Βλ. σχετικά και την προηγούμενη σημείωση.

Ἡ λογική τούτης τῆς δεύτερης δυνατότητας σύλληψης καὶ βαθύτερης βίωσης τῆς ὑποκειμενικῆς ἔντασης τῶν μορφῶν δραματοποιεῖται μὲ ἕναν ἰδιοφυῆ, μεσοτὸ τρόπο ἀπὸ τὴν ἐνστικτώδη δύναμη τῆς στοχαστικῆς φαντασίας τοῦ Παπαδιαμάντη στὸ διήγημά του *Ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δρυῖν*⁷. Ὁ προεφηβικῆς ἡλικίας -ἔντεκα ἐτῶν- ἥρωας τοῦ ἔργου, ἀνα-ύλοποιώντας τὴ μυθολογικὴ ἀλήθεια τῆς γυναίκας - δέντρου (τῆς Ἀμαδρουάδος)⁸, εἰσέρχεται σὲ μία ἰδιάζουσα, ἐρωτικὴ καὶ μεταμορφωτικὴ σχέση μὲ τὴ μορφή μίας ἀγαπημένης του βελανιδιάς. Ἡ τελευταία, λειτουργώντας μέσα σὲ αὐτὴ τὴ σχέση, ἀναπτύσσει τὴν συναισθηματικὴ ἔνταση τῆς μορφῆς της στὴν ἐξωτερικὴ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ ἥρωα, μὲ τὸ νὰ κλιμακώνει -μέχρι τὸ σημεῖο τῆς κορύφωσης- στὸ σῶμα καὶ τὸν ψυχισμό του τὴ βιωματικὴ σύζευξη τῶν νοημάτων τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ μεγαλείου. Θὰ παρακολουθήσω ἐδῶ τὶς ποιότητες τῶν φάσεων τῆς ἐν λόγω κλιμάκωσης, συναρτώντας τὴν μὲ τὶς ἰδιαίτερες τροπὲς τῆς λογικῆς ποῦ διέπει τὶς ἀντίστοιχες ἐκφράσεις τῆς ὑποκειμενικότητας τῆς μορφικῆς ἔντασης.

Ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἐλκυστικὴ ἀναστάτωση⁹ τῆς ἐμπειρίας τῆς ρέμβης¹⁰ σηματοδεύουν τὴν ἀπαρχὴ τῆς σχέσης τοῦ μικροῦ ἥρωα μὲ τὴ βελανιδιά. Στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν ἐπίμαχων γεγονότων εἶναι ἐκ προοιμίου διάχυτες οἱ ποιότητες τοῦ ἱεροῦ, τοῦ γιορτινοῦ καὶ τῆς ἀπόλαυσης¹¹. Αὐτὴ ἡ εἰσαγωγικὴ προδιάθεση ἐρωτισμοῦ καὶ τελετουργίας ἀμεσοποιεῖται κατευθείαν: ἡ ἀρχικὰ μόνο βλεμματικὴ

7. Βλ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, *Ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δρυῖν* [πρώτη δημοσίευση: 1901], στὰ *Ἄπαντα. Τόμος τρίτος*, κριτικὴ ἔκδοση Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Ἀθήνα, Δόμος, 1989, σσ. 327-32 καὶ 684. Ἐργάστηκε κυρίως μὲ τὸ κείμενο *Ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δρυῖν*, στὴ μικρὴ ἔκδοση ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, *Πασχαλινὰ διηγήματα*, ἐπιμέλεια Σπύρου Κοκκίνη, Ἀθήνα, Ἑστία, 2001, σσ. 153-59 [στὸ ἐξῆς: ΑΠ (2001)], στὴν ὁποία παραπέμπω.

8. Στὴν ἑλληνικὴ μυθολογία οἱ Ἀμαδρουάδες ἢ Δρυάδες ἦταν νύμφες (νεαρὲς γυναικεῖες ἰδεατὲς μορφές θεϊκῆς προέλευσης, ποῦ συνόδευαν τὴν Ἄρτεμη, ζώντας στὴν ἄγρια φύση, στὰ δάση καὶ τὰ βουνά) τῶν λιβαδιῶν καὶ τῶν μοναχικῶν δέντρων (πεῦκα, ἔλατα, βελανιδιές). Τὰ τελευταῖα ἀρχίζαν νὰ ψηλώνουν τότε ποῦ ξεκινούσε ἡ ζωὴ μίας ἀντίστοιχης νύμφης. “Ἀμαδρουάς” σημαίνει “δέντρο καὶ γυναῖκα συγχρόνως”. Ἡ Ἀμαδρουάδα συναπτὰ τὴ συλλογιστικὴ ποῦ ἀναπτύσσω ἐδῶ, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ὄντολογίας τῆς θηλυκῆς διπτότητας τῶν (ἀνάλογων) μορφῶν της.

9. Παράλληλα μὲ τὴ σημασία τῆς γοητευτικῆς, συγκινησιακῆς περιπλάνησης τῆς φαντασίας (προπάντων μέσα σὲ μία ἐμπειρία ὄνειροπόλησης), ὁ ρεμβασμὸς ἔχει καὶ τὸ νόημα τῆς ἀνησυχίας, τῆς ταραχῆς (βλ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ, *Νέον λεξικὸν ὀρθογραφικὸν καὶ ἐρμηνευτικὸν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἀθήνα, Περγαμηναί, 1959, σ. 1085).

10. Βλ. στὸ ἴδιο.

11. Βλ. ΑΠ (2001), σ. 153.

έπαφή με τη μορφή του δέντρου, καθώς στοχεύει στο κάλλος, την έπιβλητική μοναχικότητα, το άσυνήθιστα ύψηλο μέγεθος¹² και το άνοδικό μεγαλείο [“Όποϊον μεγαλείον είχαν!”¹³], που άποπνέουν οί συναρπαστικοί σχηματισμοί των έπιφανειών του, δικαιολογεί την ένταση, την παράξενη αισθησιακή λαχτάρα και το συναφή θαυμασμό που προκαλείται στο παιδί¹⁴.

Η συνακόλουθη περιγραφή της όρμητικής έπικοινωνίας -με όλες τις αισθήσεις- του ήρωα με τους κυματισμούς των έπιφανειών του δέντρου και την ήδύτητα του γαλακτώδους ύγρου του, αρχίζουν να δείχνουν πώς ή προαναφερόμενη ένταση αυτού του σύγκορμου και συμψύχου βιώματος φανερώνει στίς όψεις της δρυός -μέσα στη σχέση τους με το συνεπαρμένο παιδί- τις δονήσεις ενός ιδιάζοντος νοήματος έρωτα θεϊκής δύναμης: μέσα του προβάλλει ήδη τη ζωή της ή άπρόσμενη(;), θηλυκή υποκειμενικότητα μιας δρυός με άγρια καλλονή¹⁵ και με βασιλική συμπεριφορά και εμφάνιση¹⁶. Στη συνέχεια, έντος της έντασης τούτου του αίνιγματικού έρωτικού βιώματος, οί ένδότερες τροπές του αισθησιασμού των έπιφανειών του δέντρου διαπνέονται όλο και σφοδρότερα από το έξυψωτικό συναίσθημα γοητείας και τάσης για ένωση, που προκαλούνται· έτσι, το έλκυστικό έπιφανικό μεγαλείο της βελανιδιάς, όξύνοντας την ίκανότητά του να αναλαμβάνει και να (δια)κινεί το σχεδόν ιερό έρωτικό της νόημα, έκδηλώνει στο έπακρο την υποκειμενικότητά της, μέχρι το σημείο όπου το δέντρο άποτείνεται στον ήρωα, προσκαλώντας τον σε παραληρηματικό παιχνίδι περιπτύξεων¹⁷. Η υποκειμενική ένταση της δρυός ενεργοποιεί, καθιστώντας τους όρατούς, τους μυστικούς τόνους των έπιφανειών της¹⁸, ή έτοιμότητα των όποϊων διε-

12. Βλ. στο ίδιο.

13. Βλ. στο ίδιο.

14. Βλ. στο ίδιο.

15. Βλ. στο ίδιο.

16. Βλ. στο ίδιο.

17. Βλ. στο ίδιο.

18. Ο Έλύτης, καθώς στοχάζεται πάνω στη σχέση της έπιφανειακότητας με το βάθος των μορφών στον Παπαδιαμάντη, έντοπίζει μία ένδότερη, κρυφή, αρχικά άθέατη λάμψη των τελευταίων: βλ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ, *Η μαγεία του Παπαδιαμάντη*, στο *Έν λευκώ*, Άθήνα, Ίκαρος, 1993² [στο έξις: ΕΛΥΤΗΣ (1993)], σσ. 74-5 (έπισημαίνω και την έκδοση του ίδιου έργου [Έρμείας], ή όποια περιλαμβάνει και άνθολόγιο των έπιλεγμένων -και σχολιαζομένων- από τον ποιητή κειμενικών άποσπασμάτων του Παπαδιαμάντη [σσ. 57-128]). Βλ. και MARCO CERASOLI, “Κριτικές παρεμβάσεις του Έλύτη στον Παπαδιαμάντη”, στο Paola Maria Minucci - Χρήστος Μπιτούδης (έπιμ.), *Ο Έλύτης στην Ευρώπη*, Άθήνα, Ίκαρος, 2011 [σσ.280-302] [στο έξις: Cerasoli (2011)]: “Ο Έλύτης (...) ίσχυρίζεται ότι πρέπει να αφαιρέσουμε το πέπλο του ρεαλισμού [στον

γείρεται από το θερμό βλέμμα - νεῦμα ανταπόκρισης, πού απευθύνει σέ τούτες τις επιφάνειες το παιδί. Μέσα στή στοχαστική, έρωτική σχέση αὐτοῦ τοῦ βλέμματος μέ τούς παλμούς τῶν ὄψεών της, ἡ δρυς ἀποκτᾶ -ἢ/καί ἀνακτᾶ- ὕφος, ἀπελευθερώνοντας πλέον τόν ἀθέατο, προσωπικό, ἔμψυχο ἑαυτό της.

Ὁ ἴδιος, μία ἀπό τις γιορτινές μέρες τοῦ ἔτους 186..., προσλαμβάνοντας ἀκόμη μεγαλύτερη ἔνταση μέσα στήν ιδιότυπη ἐμπειρία τῆς (συν)αισθηματικῆς συνεννόησης μέ τόν ἀναβάτη -ἐπί ὄναρίου¹⁹- μικρὸ ἥρωα, καθιστᾶ τῆ δρυϊκῆ ὑποκειμενικότητά του πόλο ἑνὸς ἐρωτικοῦ διαλόγου κινηματογραφικῆς ὕψης: ἡ ροή τῶν μεταβολῶν τοῦ ὕψους τῶν θέσεων τοῦ ζῶου κατὰ τῆ διαδρομῆ του πάνω στήν πλαγιά τοῦ βουνοῦ ὑλοποιεῖ τόν μύχιας προφάνειας -δηλαδή μαγικό²⁰- τόνο μίας βλεμματικῆς συνέχειας, τὸ κρυφὸ σῶμα τῆς ὁποίας ἀνα-πτύσσεται χάρη σέ μία εὐλυγισία φιλικοῦ τύπου· οἱ ἀποστάσεις τῆς ματιᾶς τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τῆ βελανιδιά ζωντανεύουν τις ἀντίστοιχες ροϊκὲς ἀλλαγές τῶν ἀποστάσεων ἑνὸς φακοῦ ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο - ὑποκείμενο τῆς κινηματογράφησης. Ἔτσι, ἡ κυμαινόμενη κίνηση τοῦ θαυμαστικοῦ - ἐρωτικοῦ βλέμματος στήν ἐξωτερικότητα συναπτᾶ τις ὄψεις τοῦ ἐρωμένου ὄντος -τῆς δρυός- στήν ἐνδότερη, σχεσιακὴ πραγματικότητα²¹. Μέσα στήν αἰρετικὴ ἀλήθειά του, τὸ παρά-λογο, τὸ ἀλλιῶς ἔλλογο τῆς ἔλξης πού ἀσκεῖ τὸ θηλυκὸ δέντρο²² στὸν ἥρωα, προκαλεῖ δέος καὶ γοητεία προβάλλοντας τὴν κίνηση τῆς ἐμφάνισης τῶν θελήτρων: λιγυρότητα, χάρη, μεστότητα, ἐπιβλητικὸς νυμφικὸς χαρακτήρας²³. Ἡ σχέση τοῦ ἀγοριοῦ μέ τὴν ὑποκειμενικὴ ἔνταση τῆς βελανιδιάς δείχνει ὅλο καὶ πιὸ ἐκδηλα τὴν ὀριακὴ της φύση.

Τὰ πρῶτα σημάδια τῆς τελευταίας φαίνονται ἐκεῖνη τὴ νύχτα -τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πρὸς τὸ Μεγάλο Σάββατο-, μέ τὴν εἴσοδο τῆς σχέσης πού μᾶς ἐνδιαφέρει -στοῦ μεγαλεῖο καὶ στήν ἐλκυστικότητά της- στήν ὄνειρικὴ ζωὴ τοῦ

Παπαδιαμάντη], ὥστε νὰ φανοῦν οἱ ἀπόκρυφες ἐπιφάνειες τῶν ἀντικειμένων, τῶν προσώπων καὶ τῶν καταστάσεων” (ὀ.π., σ. 295).

19. ΑΠ (2001), σ. 153. Γιὰ τὴ χρονολογικὴ ἀναφορὰ 186..., βλ. ὀ.π., σ. 154.

20. Πρὸβλ. καὶ τὴ λέξη “μαγεία” στὸν τίτλο τοῦ ΕΛΥΤΗΣ (1993): πρόκειται γιὰ μίαν ἐνδεικτικὴ ὑποβολὴ τοῦ νοήματος τῶν ὄρων “μαγεία”, “μαγικός”, ὡς συναφοῦς μέ τὸ μύχιο, τὸ ἔνδον φανερώσιμο.

21. Ἀναφέρομαι στὸ περιβάλλον τῆς ὄντολογικῆς σχέσης τοῦ ἀγοριοῦ μέ τὸ δέντρο.

22. Στὴν ἔλξη αὐτὴ εἶναι ἤδη δι-ορατὸς ὁ δυνητικὰ γυναικεῖος χαρακτήρας τῆς ἐν λόγῳ θηλυκότητας: στὸ παράδοξο τούτης τῆς δυνητικότητας ἀφορᾶ -κατὰ τὴν αἴσθησή μου- ἡ ἀλλιῶς ἔλλογη διάσταση τῆς ὑπὸ συζήτηση ἔλξης.

23. Βλ. ΑΠ (2001), σ. 155.

παιδιοῦ²⁴. Ἡ ἀλληλεπίδραση ἀνάμεσα στοῦ ὄνειρο καὶ τὴν ἐργήγορση ἐπιβεβαιώνεται κατευθείαν: τὸ ἀμέσως ἐπόμενο πρῶι, διαπερνώντας τὴν περιβάλλουσα θρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα πρὸς ὄφελος τῆς λαχτάρης γιὰ μίαν ἰδιωτικὰ²⁵ ἱερὴ ἔνωση μὲ τὴν ἐρωτικὴ μορφή τοῦ δέντρου, ὁ μικρὸς ἥρωας παίρνει τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ποῦ θὰ τὸν ὀδηγήσει στὴ βελανιδιά. Ὁ παρὰξενος ἐρωτισμὸς ὁμολογεῖται ἢ ἐσώτερη, ἀρχέγονη ἔνταση τῆς ὑψηλῆς φυσικῆς ἔλξης ποῦ ἀσκεῖ στοῦ ἀγόρι ἢ γυναικεία τροπὴ τῆς μορφῆς τοῦ δέντρου, παράγει μίαν ἀσυνήθιστα λυτρωτικὴ, αἰσθησιακὴ ὀρμὴ ἀλήθειας ποῦ, μὲ τὴν ἐρωτηματικότητά της, κινητοποιεῖ καταλυτικὰ τὸν συγκλονισμένον πρωταγωνιστὴ τοῦ διηγήματος μέσα στοῦ ὑπαίθριον τοπίο. Ὁ προέφηβος ἥρωας τρέχει “ν’ ἀσπασθ[εῖ] τὴν ἐρωμένην [του] - ἐπειδὴ ἢ δρῦς ὑπῆρξε ἢ πρώτη παιδικὴ [του] ἐρωμένη (...) εὐεργέτις καὶ κηδεμών του. Αὕτη [τόν] ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ἀπάτης, ἐφαίνετο ὡς νὰ [τοῦ] ἔνευε μακρόθεν, καὶ [τόν] ὠδήγει νὰ ἔλθει πλησίον της”²⁶. Πράγματι, “καθὼς τὴν εἶδ[ε] χαμηλοτέρα, δεξιόθεν, ἀρκετὰ μακρὰν, ἄφησ[εν] τὸν δρομίσκον εἰς τὸν ὁποῖον ἔτρεχ[εν] καὶ στραφεῖς πρὸς δυσμὰς ἤρχισ[εν] νὰ κατέρχ[εται], μέσῳ τῶν ἀγρῶν, ὑπερπηδῶν αἵμασιὰς, χάνδακας, φραγμοὺς θάμνων καὶ βάτων, σχίζων τὰς σάρκας [του], αἰμάσσων χεῖρας καὶ πόδας... Τέλος ἔφθασ[εν] πλησίον τῆς ποθητῆς νύμφης τῶν δασῶν”²⁷.

Τότε ἀκριβῶς, σὲ ἀπόσταση ἐπαφῆς ἀπὸ τὴ βελανιδιά, ἢ ἐξάντληση καὶ τὸ λαχάνιασμα τοῦ ἀγοριοῦ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἄμεση ἐτοιμότητα τῆς ἐπιθυμίας του, ὀδηγοῦν τὴν ἔντασή του, τὴ γεμάτη μὲ τὴ δράση τῶν νοημάτων τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ δέους ἀπέναντι στοῦ δέντρου, σὲ ἓνα ἀσυνήθιστο, μεταίχμιακό - ἀνάμεσα στὴν ἐξωτερικὴ ζωὴ καὶ τὴ βίωση τῆς ὄνειροπόλησης- ξέσπασμα. Οἱ καμπυλώσεις, οἱ παλμοὶ καὶ οἱ εὐθεῖες δια(σ)τάσεις τῶν ἐπιφανειῶν τῆς δρυός, ἐνεργώντας μέσα στὴν ἐμπειρία τοῦ παιδιοῦ, διανοίγουν τὴ θηλυκὴ δύναμη τοῦ βάρους τῆς μορφῆς τοῦ δέντρου καὶ, συνακόλουθα, συναντοῦν τὶς κινήσεις τῆς ἀνταπόκρισης τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἥρωα: μεταξὺ τοῦ τελευταίου καὶ τῆς προαναφερόμενης μορφῆς προκαλοῦνται ἓνας παροξυσμὸς αἰσθησιακῆς

24. Βλ. στοῦ ἴδιο.

25. Κρίσιμες διαστάσεις τῆς φύσης αὐτῆς τῆς βαθύτερης ἰδιωτικότητας συλλαμβάνονται ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεὰ Ἐλύτη τόσο στοῦ ΕΛΥΤΗΣ (1993), ὅσο καὶ στοῦ -κατὰ τὴν ἄποψή μου, προγραμματικὸ- κείμενό του *Ἰδιωτικὴ ὁδός*, Ἀθήνα, Ἰκαρος, 1995² [στό ἐξῆς: ΕΛΥΤΗΣ 1995)]. Βλ καὶ πῶς κάτω, τὴ σημείωση 43.

26. ΑΠ (2001), σ. 155.

27. Ὁ.π., σσ. 155-6.

ἐπικοινωνίας καὶ μία ἀντίστοιχη συναισθηματικὴ ἀνάταση, στὸν ὁποῖο οἱ μορφικὲς ἐπιφάνειες, μεταποιώντας συνεχῶς τὴν ἀντικειμενικὴ τους λειτουργία, συγκεκριμενοποιοῦν τὶς ζωὲς τῶν νοημάτων μίας μύχιας, (δι΄) ὑποκειμενικῆς ἔντασης. Παράγεται ἓνα παράξενο, ὄρατό καὶ ἐνδοψυχικὸ γεγονός ἐκστασης καὶ εὐφορίας, ὅπου ἡ κυριολεκτικὴ ἐπαφὴ ἀνάμεσα στὰ αἰσθησι(α)κά, τὰ συναισθηματικὰ καὶ τὰ νοη(μα)τικὰ βιώματα καθιστᾷ ἀνάγλυφο τὸν ἐρωτικὸ οἶστρο μίας ἀρχέγονης ὀρμῆς γιὰ διαφάνεια. Τὸ πρῶτο πρόσωπο τῆς ἀφήγησης ὀριστικοποιεῖ τὸ δέλεαρ τοῦ ἀγγίγματός μας ἀπὸ τὸ γεγονός: “Ἦμην κατὰκοπος καὶ πνευσιῶν. Ἄμα ἔφθασα, ἐρρίφθην ἐπὶ τῆς χλόης, ἐκυλίσθην ἐπάνω εἰς παπαροῦνες καὶ χαμολούλουδα. Ἄλλ’ ὅμως ἡσθανόμην κρυφὴν εὐτυχίαν, ὄνειρώδη ἀπόλαυσιν. Ἐρρέμβαζον ἀναβλέπων εἰς τοὺς κλώνους τῆς τοῦ κραταιοῦς, καὶ ἀνοιγόκλειον ἡδυπαθῶς τὰ χεῖλη εἰς τὴν πνοὴν τῆς αὔρας τῆς, εἰς τὸν θροῦν τῶν φύλλων τῆς. Ἐκατοντάδες πουλιῶν ἀνεπαύοντο εἰς τοὺς κλώνους τῆς, ἔμελλον τραεῖα τραγοῦδια... Δρόσος, ἄρωμα καὶ χαρμονὴ ἐθώπευον τὴν ψυχὴν μου...”²⁸.

Τότε ἀκριβῶς, στὴν ὀριακὴ περιοχὴ τούτης τῆς ἰδιάζουσας ἐρωτικῆς εὐφορίας, ἡ νοηματικὴ δυναμικὴ τῆς μορφῆς τῆς γυναίκας²⁹, ἔχοντας ἤδη ἀρχίσει νὰ συγκεκριμενοποιεῖ -στὸ βάθος τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐπιφανειῶν τῆς δρυός- τὴ σχέση τῆς μὲ τὴ θηλυκὴ ἔνταση τῆς ἔννοιας τοῦ δέντρου, ἐνεργοποιεῖται -βαθμιαῖα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τὸ σημεῖο τῆς ὀλοκλήρωσης- στὸ ἐσωτερικὸ αὐτῆς τῆς διεργασίας συγκεκριμενοποίησης, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπελευθέρωση μίας καταλυτικῆς μεταμορφωτικῆς δύναμης. Ἡ ὑποκειμενικὴ ἔνταση τῆς μορφῆς τῆς βελανδιᾶς, καθὼς διαπερνᾶται ἀπὸ τὴν ὀρμὴ τῆς ἔννοιας τῆς γυναίκας, ἀφήνει τοὺς τόνους τοῦ ποθητοῦ γυναικεῖο νοήματος νὰ διαχυθοῦν μέσα τῆς καὶ νὰ ἐπενεργήσουν σὲ ἐκείνους τῆς δρυϊκῆς θηλυκότητος· ἡ θέρμη τῆς νοηματικῆς καὶ τῆς συναισθηματικῆς σφοδρότητας αὐτῆς τῆς ἐπενέργειας ἀνα-διεγείρει ἐκ βαθέων τὶς μορφικὲς ἐπιφάνειες, προκαλώντας τὴν ὀξύτερη καὶ ριζικότερη συσχετικὴ αὐτενέργειά τους: τὴν προώθηση τῆς ἀναβάθμισης τοῦ δενδρικοῦ θηλυκοῦ τους εἶναι σὲ γυναικεῖο, συνακόλουθο τῆς μετα-μόρφωσης τῆς ἔντασής τους. Ἡ βελανδιὰ γίνεται γυναιῖκα. Στὸ βάθος, ἡ ἴδια ἔτσι μόνον

28. Ὁ.π., σ. 157.

29. Μέχρι τότε ἡ γυναικεῖα μορφή κινεῖται ἀνάμεσα στὸ ἀφηρημένο καὶ τὸ συγκεκριμένο: ὑποβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀχνότητα ἔντασης τοῦ θηλυκοῦ νοήματος (τοῦ δέντρου) καί, συγχρόνως, προωθεῖ τὸν (λανθάνοντα) τόνο τῆς ἀνάδυσής τῆς στὶς ἐπιφανικὲς κυμάνσεις τῆς δρυός.

υπάρχει πλήρως -στο επίπεδο της κορυφαίας ζωής της- μέσα στη σχέση της με τὸ μικρὸ ἄντρα.

Τοῦτο συμβαίνει με τὴν προέκταση τῆς ρεμβώδους -αισθησιακῆς καὶ συναισθηματικῆς- ἐμπειρίας πὸν προηγήθηκε, σὲ ὄνειρικό γεγονός³⁰. Ἐκεῖ, ἡ ἐνσωμάτωση τῆς ἔννοιας³¹ τοῦ δέντρου στή διττή -μεγαλειαικὴ καὶ (θηλυκὰ) ἐρωτικὴ³²- ἔνταση τῆς μορφῆς του ἀναλαμβάνεται ἀπὸ τὴν -ἐπίσης ἐρωτικὴ, ἀλλὰ καὶ στοχαστικὴ (δηλαδὴ στοχευτικὴ: ἡ μορφή στοχεύει καὶ στοχεύεται)- ὀπτικὴ φαντασία τοῦ ἄγοριοῦ (ἡ δράση της τονίζεται με τὴ συστηματικὴ ἐπανάληψη τοῦ ρηματικοῦ τύπου “ἐφάνη”³³), με ἀποτέλεσμα τὴν πρόκληση καὶ τὴ σταδιακὴ κορύφωση τῆς μεταμορφωτικῆς διεργασίας πὸν προανέφερα. Στὸ ἀντίστοιχο κρίσιμο στιγμικὸ διάστημα³⁴ τοῦ ὄνειρου ἡ δρῦς “μικρὸν κατὰ μικρὸν [μεταβάλλει] ὄψιν, εἶδος καὶ μορφήν”³⁵, παίρνοντας ἄλλοτε ἐξυψωτικὴ καὶ ἄλλοτε χθόνια κατεύθυνση³⁶. Βαθμιαῖα, οἱ ἐκβολὲς τῶν σχημάτων τῆς ρίζας μετατρέπονται σὲ τορνευτὲς κνήμες, ὁ κορμὸς σὲ μέση, κοιλιακὴ χώρα καὶ καμπυλωδὲς στήθος, τὰ κλαδιὰ σὲ χέρια καὶ τὸ φύλλωμα σὲ λυμένα καστανὰ μαλλιά πὸν κυματίζουν: “Εἰς μίαν στιγμὴν ἡ ρίζα του μοῦ ἐφάνη ὡς δύο ὠραῖοι εὔτορνοι κνήμαι, κολλημέναι ἢ μία πάνω εἰς τὴν ἄλλην, εἶτα κατ’ ὀλίγον ἐξεκόλλησαν καὶ ἐχωρίσθησαν εἰς δύο· ὁ κορμὸς μοῦ ἐφάνη, ὅτι διεπλάσσετο καὶ ἐμορφοῦτο εἰς ὄσφυν, εἰς κοιλίαν καὶ στέρον, με δύο κόλπους γλαφυρούς, προέχοντας· οἱ δύο παμμέγιστοι κλάδοι μοῦ ἐφάνησαν ὡς δύο βραχίονες, χεῖρες ὀρεγόμεναι εἰς τὸ ἄπειρον, εἶτα κατερχόμεναι, συγκαταβατικῶς, πρὸς τὴν γῆν, ἐφ’ ἧς ἐγὼ ἐκείμην· καὶ τὸ βαθυφαιόν, ἀειθαλὲς φύλλωμα μοῦ ἐφάνη ὡς κόμη πλουσία κό-

30. Βλ. ΑΠ (2001), σσ. 157-8.

31. Βλ. ὁ.π., σ. 157: “(...) ἔσωζον καθ’ ὕπνον τὴν ἔννοιαν τοῦ δένδρου” (ὕπογραμμίζω). Γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ δέντρου στὸν Παπαδιαμάντη, βλ. SHANNAN PECKHAM ROBERT [King’s College, London], “Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ἡ ἔννοια τοῦ δένδρου”, *Ἑλληνικά*, τόμος 44 (τεῦχος 1), 1994, σσ. 147-57.

32. Βλ. τὴν ἀπόδοση τῆς σχέσης τοῦ ἦρωα με τὴ μορφή τῆς δρυὸς πρὶν ἀπὸ τὴν ἀφήγηση τοῦ ὄνειρου: ΑΠ (2001), σσ. 153-7.

33. Βλ. ὁ.π., σ. 157, τὴν τετραπλὴ ἐπανάληψη αὐτοῦ τοῦ τύπου.

34. Ἐννοῶ τὴ μὴ χρονολογήσιμη χρονικότητα τοῦ ὄνειρικοῦ ἀνοίγματος στὸν ἐνδότερο κόσμο τῆς μεταμόρφωσης τῆς δρυὸς σὲ γυναῖκα, τὸν κόσμο τῆς κορύφωσης τῆς σχέσης τοῦ μικροῦ ἄντρα με τὸ (θηλυκὸ) δέντρο.

35. ΑΠ (2001), σ. 157.

36. Παραδείγματος χάρι: “(...) οἱ δύο παμμέγιστοι κλάδοι μοῦ ἐφάνησαν ὡς δύο βραχίονες, χεῖρες ὀρεγόμεναι εἰς τὸ ἄπειρον, εἶτα, κατερχόμεναι, συγκαταβατικῶς, πρὸς τὴν γῆν” (στὸ ἴδιο ὕπογραμμίζω).

ρης, ἀναδεδημένη πρὸς τὰ ἄνω, εἶτα λυομένη, κυματίζουσα, χαλαρουμένη πρὸς τὰ κάτω³⁷. Ἐπισημαίνω ἐδῶ μία κρίσιμη, δελεαστική “ἀπουσία”: ὁ ὀξύτερος καὶ βαθύτερος τόπος ἰδιαίτεροποίησης τῆς ὑποκειμενικῆς ἔντασης τῆς (δενδρική καὶ) γυναικείας μορφῆς, πού εἶναι τὸ πρόσωπό της, τὸ κατεξοχὴν στοιχεῖο μὲ τὸ ὁποῖο ἡ γυναῖκα μᾶς ἀποτείνεται, κρύβει τόσο τὸ νόημα ὅσο καὶ τὴν παρουσία του. Τὸ ὕφος τῆς προσωπικῆς ἐπιφάνειας καὶ τῶν κυμάνσεων της μᾶς κρατοῦνται μυστικά ἀπὸ τὴν ὄνειρική, μεταμορφωτική φαντασία (τοῦ ἥρωα) τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἐξαίρεση -τρομακτική³⁸ καὶ σπαρακτική- ἀποτελεῖ μόνον ἡ φωνὴ τῆς κόρης - δρυός: μέσα στὴν ἰδιάζουσα διαύγεια μίας ἀνάγλυφης προέκτασης τῆς ὑπὸ συζήτηση ἐμπειρίας τοῦ ἀγοριοῦ στὸν ἀπώτερο χωροχρόνο μίας ἐνδο-ὄνειρικῆς ἀφύπνισης, αὐτὴ ἡ οἰκεία, θηλυκὴ φασματικὴ φωνὴ προειδοποιεῖ μὲ λαχάρα τὸν ἐντεκάχρονο ἐρωτευμένο γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο -πού τελικὰ δὲν προλαμβάνεται³⁹- τῆς ἀκούσιας, κακῆς στοιχειωτικῆς της δράσης:”- Εἶπε νὰ μοῦ φεισθοῦν, νὰ μὴ μὲ κόψουν ... διὰ νὰ μὴ κάμω ἀκουσίως κακόν. Δὲν εἶμ’ ἐγὼ νύμφη ἀθάνατος· θὰ ζήσω ὅσο αὐτὸ τὸ δένδρον”⁴⁰.

Συναρῶντας τὴ ζωὴ μίας ἐσώτερης κατάστασης ἀφύπνισης μὲ τὴν καταφατικὴ ποιότητα τοῦ ὄνειρου, τὸ μεταμορφωτικὸ γεγονός πού ἐξετάζουμε ἐνεργοποιεῖ τὸ διπλὸ -ἐξυψωτικὸ καὶ αἰσθησιακό- ἐρωτικὸ του νόημα μέσα στὸ χωροχρόνο τῆς ἔντασης, τὴν ὁποία τὸ ἴδιο παράγει. Ἔτσι ἡ τελευταία τείνει νὰ ἐμφανίζει καί, συνακόλουθα, νὰ θέτει μίαν δική της, ἐντελῶς ἰδιαίτερη διάσταση πραγματικότητας. Αὐτὴ ἐδῶ, μὲ βάση τὰ προαναφερθέντα ὄντολογικὰ γνωρίσματά της, προσεγγίζει τὴν τάξη τοῦ ὁράματος, δηλαδὴ ἐνὸς ἐνδότερου ἐπεισοδίου πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ μίαν ἐτοιμότητα αὐτονόμησης⁴¹. Ἡ ἔλλογη δυ-

37. Στὸ ἴδιο.

38. Πρβλ. τὴ δήλωση τοῦ ἀγοριοῦ: “Ἐξύπνησα ἔντρομος καὶ ἔφυγον” [ΑΠ (2001), σ. 158· ὑπογραμμίζω].

39. Τελικὰ ἡ δρυὶς προκάλεσε τὴ θανατηφόρα ἀρρώστια τοῦ Βαργένη, ἀφοῦ αὐτὸς εἶχε κόψει τὸ δέντρο (βλ. ὅ.π., σ. 159).

40. Στὸ ἴδιο.

41. Ἡ ὁλοκλήρωση τῆς αὐτονόμησης συντελεῖται στὸ πλαίσιο μιᾶς ριζικῆς ὄντολογικῆς μεταβολῆς τῶν γεγονότων: ἡ αἰσθητὴ τους διάσταση ἐκλεπτύνει, καθιστώντας τὴν πλήρως στοχαστικὴ, τὴν ἐκ-τεινόμενη ἔντασή τους, ἐνῶ ἡ νοηματικὴ τους ποιότητα ἀποκτᾶ χωρική, πνοιικὴ ὕφή. Ἡ ὄντολογικὴ καὶ ἡ γνωσιολογικὴ διερεύνηση τῆς ὄραματικῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς ὕψλης πραγματικότητας τοῦ ὄραματικοῦ γεγονότος ὀφείλονται στὸν μεγάλο ἀνατολιστὴ φιλόσοφο Henry Corbin (1903-1978). Βλ. ἐνδεικτικὰ τὰ ἔργα *Face de Dieu, face de l' homme. Herméneutique et soufisme*, Paris, Flammarion, 1983. *L' imagination créatrice dans le soufisme d'*

ναμική μίας τέτοιας τάξης φαίνεται και από το ότι το περιεχόμενο του γεγονότος εκφράζεται και με τη λογική του πορίσματος, ακόμα και αν διατυπώνεται - από τον μικρό ήρωα- με την επίγνωση της άφελους επιδεικτικότητας ενός επίσημου συλλογισμού: “Τὸ πόρισμά μου, τὸ ἐν ὄνειρῳ ἔξαχθέν, καὶ εἰς λῆρον ἐν εἴδει συλλογισμοῦ διατυπωθέν, ὑπῆρξεν τοῦτο· «Α! δὲν εἶναι δένδρον, εἶναι κόρη καὶ τὰ δένδρα, ὅσα βλέπομεν, εἶναι γυναῖκες!»”⁴².

Στις σελίδες πού ἀμέσως προηγήθηκαν ἐπιχείρησα νὰ ἐξετάσω τὴ λογικὴ τῆς ὑποκειμενικῆς ἔντασης τῆς μορφῆς τῆς βελανιδιάς στὸ ἐσωτερικὸ τῆς σχέσης τῆς μὲ τὸν ἐντεκάχρονο ἥρωα, στὸ διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη *Ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δροῦν*. Ὅπως ἐξήγησα καὶ στὶς δύο ἀρχικὲς παραγράφους τοῦ καίμενου, αὐτὴ ἡ ἐξέταση ἐξειδίκευσε κατὰ κύριο λόγο τὴν ἀκόλουθη ἀποψὴ μου σχετικὰ μὲ τὴ λογικὴ πού διέπει -ἐνεργοποιώντας τὴν ἀντίστοιχη ὑποκειμενικότητά τους- τὴν ἔνταση τῶν στοχαστικῶν μορφῶν: ἡ συναισθηματικὴ δύναμη, πού παράγει ἡ σχέση τῆς μορφῆς ἑνὸς ὄντος μὲ τὴ δική μας, ἰδιαίτεροποιεῖται στὸ βαθμὸ πού οἱ ἐπιφάνειές του ἐμφανίζουν τὸ νοηματικὸ βάθος τῆς ἔντασης πού ἀναπτύσσει τὸ συγκεκριμένο ὄν μέσα⁴³ στὴ σχέση· χάρις σὲ αὐτὴ τὴ μορφι-

Ibn Arabí, Paris, Aubier, 1993 καὶ *Corps spirituel et terre céleste*, Paris, Buchet/Chastel, 1979. Σχετικὰ μὲ τὴ σκέψη τοῦ Corbin, βλ. -ἐπίσης ἐνδεικτικὰ- καὶ JAMBET CHRISTIAN, *La logique des Orientaux*. Henry Corbin et la science des formes, Paris, Seuil, 1983. SHAYEGAN DARIUS - CORBIN HENRY, *La topographie spirituelle de l' Islam iranien*, Paris, Les Éditions de la Différence, 1990. CHEETHAM TOM, *The world turned inside out. Henry Corbin and islamic mysticism*, Woodstock, Connecticut, Spring Journal Books 2003 καὶ JAMBET CHRISTIAN (dir.), *Henry Corbin*, Paris, L' Herne, 1981.

Στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, βλ. τὶς ἐργασίες μου “Τὸ δῆλημα “μῦθος ἢ ἱστορία;” καὶ ἡ ἀμφισβημία τῆς φαντασίας”, *Φιλολόγος*, τεῦχος 84, καλοκαίρι 1996, σσ. 149-69, “Ἡ ὀριακὴ λογικὴ τῆς ὀραματικῆς ἐμπειρίας”, στὸ Π. Δουδάλη, Γ. Βασιλάκος (ἐπιμ.), *Ψυχιατρικὴ καὶ σπουδὲς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀμοιβαία συμβολή*, Κοζάνη, Θεραπευτήριον Σπινάρη, 2004, σσ. 57-67, “Ἡ ἐρμηνευτικὴ τῶν μορφῶν καὶ ἡ λογικὴ τοῦ φαντασικοῦ”, *Φιλοσοφεῖν*, τεῦχος 2, Ἰούνιος 2010, σσ. 60-65, *Ὁ “θάνατος τοῦ Θεοῦ” καὶ ὁ μεταφυσικὸς ἀνθρώπος*, Ἀθήνα, Ἰνδικτος, 2008, σσ. 195-215 καὶ ΠΔ (2011).

Ὁ Μ. Cerasoli ἐπισημαίνει, χωρὶς ὁμως νὰ τὸν προσδιορίζει θεωρητικὰ, τὸν ὀραματικὸ χαρακτῆρα τῆς μεταμόρφωσης τῆς δροῦς σὲ γυναῖκα [βλ. CERASOLI (2011), σ. 297].

42. ΑΠ (2001), σ. 158.

43. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη ἐμφανίζεται καὶ ἡ διακριτότητα τῆς ἰδιαίτερης πραγματικότητας πού παράγει ἡ ὑπὸ συζήτηση μεταμορφωτικὴ σχέση τοῦ ἐντεκάχρονου ἀγοριοῦ μὲ τὴ βελανιδιά. Ἔτσι φαίνεται πῶς ἡ ἐν λόγῳ πραγματικότητα ἀναπτύσσεται “μέσα” σὲ ἐκείνη τοῦ αἰσθητοῦ χώρου τῆς ἐξωτερικῆς -ἐπαληθεύσιμης ἀπὸ τὸν καθένα- παρουσίας τοῦ μικροῦ ἥρωα καὶ τοῦ δέντρου, ἀλλὰ σὲ ἄλλο ὄντολογικὸ ἐπίπεδο, σὲ ἄλλη διάσταση. Πρόκειται -κατὰ μίαν ἔννοια- γιὰ

κή του συμπεριφορά, τὸ τελευταῖο ἀποκτᾶ τὸ (ὑποκειμενικό) ὕφος, μὲ τὸ ὁποῖο μᾶς ἀποτείνεται⁴⁴. Ἡ ἰδιάζουσα πραγματικότητα πὺν χαρακτηρίζει τὴ σχέση, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται λόγος ἐδῶ, ὀφείλει τὴν ποιότητά τῆς στὴ σύνδεση τῆς μορφῆς μὲ τὴν ἔντασή τῆς: ἡ ἔνταση, ὡς ἐσωτερική, ἀμοιβαία⁴⁵ κίνηση - πρὸς, συγκεκριμενοποιεῖται καὶ ἐμφανίζεται, καθὼς τὸ νόημά τῆς προωθεῖται ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κάθε ἀντιστοίχου ὄντος στὶς ἐπιφάνειές του. Ὁ φορέας τούτης τῆς προώθησης εἶναι ἡ μορφική δυναμική τοῦ ὄντος, ὁ τρόπος δια-μόρφωσης τῆς παρουσίας του μέσα στὴν προαναφερόμενη σχέση. Ἡ σχεσιακὴ πραγματικότητα εἶναι ἰδιάζουσα ἀπὸ τὴν ἀποψη τόσο τῆς σύστασης, ὅσο καὶ τῆς ὀρατότητάς

τὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς κόσμου “μέσα” σὲ ἕναν ἄλλον. Χωρὶς νὰ προβαίνει σὲ ἀντίστοιχη ὄντολογικὴ ἀνάλυση, ὁ Ἐλύτης, ἐνόπησε τοῦτο τὸ “μέσα”, μιλώντας εὐστοχα γιὰ τὴν ἀνάλογη σχέση γειννίας μεταξύ τῶν δύο κόσμων: βλ. ΕΛΥΤΗΣ (1993), σσ. 71-2. Ὁ ποιητὴς κάνει λόγο καὶ γιὰ μία ὀρισμένη σύγκλιση τῆς τρέχουσας, καθημερινῆς φύσης τῶν πραγμάτων μὲ τὸ μυστηριακὸ χαρακτῆρα τῶν ὑπερφυσικῶν γεγονότων (βλ. ὀ.π., σ. 83). Ἡ μύχια, ἐξωτερικὰ ἀθέατη πραγματικότητα τῆς ἐρωτικῆς σχέσης τοῦ μικροῦ ἄντρα μὲ τὴν ἀγαπημένη του βελανιδιά ἀπελευθερώνει, κατὰ ἕναν τρόπο, τὴν τελευταία ἀπὸ τὸν αὐστηρὰ χρηστικὸ, προφανῆ τῆς χαρακτῆρα. Τούτη ἡ διεργασία ἀπελευθέρωσης εἶναι κεντρικὸ γνῶρισμα τῆς *ιδιωτικῆς ὁδοῦ*, τῆς κίνησης στὸ βάθος τοῦ προσωπικοῦ χωροχρόνου, γιὰ τὴν ὁποία συζητεῖ κεντρικὰ ὁ Ἐλύτης στὸ ὁμώνυμο κείμενό του· βλ. ΕΛΥΤΗΣ (1995). Ἐχῶ ἐπιχειρήσει νὰ δείξω ὅτι ἡ ἐν λόγω προβληματικὴ τοῦ ποιητῆ ἰδιαίτεροποιεῖ μία ἀπὸ τὶς κατευθύνσεις μίας ἐνρύτερης μεταφυσικῆς τῶν μορφῶν, συναρτώμενης μὲ τὴ θεωρία τῆς στοχαστικῆς φαντασίας, πὺν ἐπεξεργάζομαι - σὲ ἀναφορὰ καὶ μὲ τὴ λειτουργία τοῦ ὀραματικοῦ στοιχείου· βλ. ΠΔ (2011).

44. Ἡ ἀπόκτηση ἑνὸς τέτοιου ὕφους συνιστᾶ, κατὰ μία ἔννοια, τὴν πράξη ἀναπόκρισης τῆς μορφῆς τῶν ὄντων στὸ ἀνοδικὸ βλέμμα, στὸ ὁποῖο εἰσάγει τὰ τελευταία ἡ στοχαστικὴ φαντασία (βλ. ὀ.π.). Ἔτσι κατανοοῦνται βαθύτερα καὶ δύο κρίσιμες παρατηρήσεις τοῦ Ἐλύτη σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴ μεταμορφωτικὴ ἐνεργοποίηση τῆς ὑποκειμενικότητας τῶν μορφῶν στὸν Παπαδιαμάντη. Ἀφ’ ἑνός, ἡ ἀνοδικότητα τοῦ βλέμματος τὸ καθιστᾶ ἀναπόφευκτα θαυμαστικὸ· τούτη ἡ θαυμαστικότητα εἶναι -κατὰ τὸν ποιητῆ- ἡ κρίσιμη αἰτία τῆς παραμόρφωσης [ὁ ὀρος εἶναι τοῦ Ἐλύτη] τῆς βελανιδιάς, ὅταν αὐτὴ γίνεται γυναῖκα [βλ. ΕΛΥΤΗΣ (1993), σ. 84]. Ἀφ’ ἑτέρου, ἀπὸ τὴ φύση του τὸ ἐν λόγω ὕφος εἶναι ὁ δείκτης τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ὑποκειμενικοῦ χαρακτῆρα τῶν -μὴ προφανῶς ὑποκειμενικῶν- μορφῶν· ἐδῶ ὁ Ἐλύτης κάνει λόγο γιὰ ἐμφύωση, γιὰ ἀπόδοση θυμικοῦ στὰ ἄψυχα (βλ. ὀ.π., σ. 85). Ὅπως θέλησα νὰ φανεῖ στὴν παρούσα ἐργασία, ἡ ὑποκειμενικότητα [τὸ προσ-ωπικὸ στίγμα] τῆς ἔντασης τῶν μορφῶν συναρτᾶται μὲ τὴ δυναμικὴ πὺν διέπει τὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ βάθος καὶ τὶς ἐπιφάνειές τους. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη, ἐκεῖνο πὺν ἀποκαλοῦμε “ψυχή” εἶναι μία προνομιακὴ ποιότητα τοῦ ὄντολογικοῦ τόνου τούτης τῆς δυναμικῆς. Οὕτως ἢ ἄλλως, τὸ ἰδιαίτερα ἐρωτηματικὸ ζήτημα τῆς σχέσης μεταξύ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς παραμένει ἀνοιχτό.

45. Ἡ ἀμοιβαίότητα ἀφορᾶ στὸ ὅτι οἱ μορφὲς στρέφονται ἡ μία στὴν ἄλλη. Στὸ κυρίως κείμενο τῆς παρούσας ἐργασίας προσεγγίζω τὴν ὄντο-λογικὴ δυναμικὴ αὐτῆς τῆς ἀμοιβαίας στροφῆς.

της. Ἄφ' ἑνὸς ἀφορᾷ στήν ὑφή τῆς ὑποκειμενικῆς ἔντασης τῶν μορφῶν, δηλαδή τὸν ὄντολογικὸ τρόπο ἐμφάνισης τῆς συμβολῆς τοῦ συναισθηματικοῦ⁴⁶ μὲ τὸ στοχαστικὸ στοιχεῖο. Ἄφ' ἑτέρου προσδιορίζει ἓνα μύχιο ἐρωτικὸ γεγονός συνάντησης τῆς ὑποκειμενικότητας τοῦ ἀνθρώπου μὲ ἐκείνη τῆς φύσης, τὸ μεταμορφωτικὸ περιεχόμενο τοῦ ὁποῖου, ἐνῶ εἶναι ὄρατὸ⁴⁷ μέσα στὸ ἴδιο τὸ γεγονός, παραμένει ἀθέατο γιὰ ὅποιο μάτι ἐπιμένει νὰ τὸ ἀντικρῦσει χωρὶς νὰ τοῦ ἀπευθύνεται.

46. Στὸ βαθμὸ πὸν συνιστᾷ τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο ὄρους αὐτῆς τῆς ἐμφάνισης, τὸ συναισθημα ἀναπτύσσει ἓνα δικό του βλέμμα, τὸ ὁποῖο, ἀναπόφευκτα, εἶναι φορέας τοῦ συναισθήματος, δηλαδή νιώθει. Ὁ Ἐλύτης ἀναφέρεται σὲ μία συνάντηση τοῦ βλέμματος μὲ τὸ συναισθημα: βλ. ὅ.π., σ. 66. Κατὰ τὴ γνώμη μου, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς συναισθηματικῆς σχέσης μεταξὺ τῶν ὄντων, οἱ ἐπιφάνειές τους μαρτυροῦν τὴν ποιότητα -ἢ τὴν ἀκολουθία τῶν τροπῶν- τῆς σχέσης. Ἀναφέρομαι στὴν ποιότητα τῶν ἐπιφανικῶν -καὶ ὄχι ἐπιφανειακῶν- μεταβολῶν, ἐφ' ὅσον εἶναι αὐτὴ πὸν φανεροῦν τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐπαφῆς τοῦ κάθε ὄντος μὲ τὴ συναισθηματικὴ ἔνταση τοῦ ἰδίου καὶ τῆς σχέσης. Ἐδῶ ἡ μορφὴ εἶναι ἡ δυναμικὴ σύνθεση τῶν ἀνταποκρίσεων ἀνάμεσα στὶς ἐπιφάνειες τῶν ὄντων καὶ τὴ διαβάθμιση τοῦ παραγόμενου συναισθηματικοῦ βάθους. Ὁ Ἐλύτης ἐννοεῖ τὴ μορφὴ ὡς καθαρὴ μονάδα, χωρὶς ὥστόσο νὰ ἐντοπίζει τὴ διάκριση μεταξὺ τῆς ἐπιφάνειας καὶ τοῦ βάθους. Κατὰ τὸν ἴδιο, οἱ λαξεύσεις, οἱ κυματικὲς τροπὲς τῶν μορφῶν προκαλοῦνται ἀπὸ τὸ συναισθηματικὸ στοιχεῖο, ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικότητα τοῦ πάθους (βλ. ὅ.π., σσ. 71-2).

47. Τὸ βλέμμα πὸν παράγει αὐτὴ τὴν ὄρατότητα, ἐνῶ προκαλεῖται στὸν ἐξωτερικὸ αἰσθητὸ κόσμο, εἰσχωρεῖ στὴν ἄλλη πραγματικότητα, ἐκείνην τῆς μεταμορφωτικῆς ἔντασης. Ἡ τελευταία διέπεται ἀπὸ μία δυναμικὴ ἀφύπνιση μέσα στὸν ὕπνο καί, συνακόλουθα, ἀπὸ μίαν ἀντίστοιχὴν τάξη, βαθύτερη φωτεινότητα, σύμφυτη μὲ τὴν ὄρατότητα τοῦ περάσματος στὴ συνθήκη ἀσκήσης τῆς μετα-μορφωτικῆς ἐνέργειας. Τὸ ἐν λόγω βλέμμα ὀφείλει πολλὰ στὴν ὀξύτητα τῆς ἀρχέγονης λάμψης, μέσα στὴν ὁποία ἀπελευθερώνεται ἡ ἀθωότητα πραγμάτωσης τῶν δυνατοτήτων, σὸ ὑψηλὸ χωροχρονικὸ ἐπίπεδο πὸν τοὺς προσιδιάζει. Εὐστοχώντας ἀπόλυτα, κατὰ τὴ γνώμη μου, ὁ Ἐλύτης συνδέει τούτῃ τὴ λάμψη μὲ τὴν ἄλω πὸν προσιδίδει στὰ πράγματα ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς παιδικότητας, ἐνῶ συγχρόνως χαρακτηρίζει ὡς ἀντεστραμμένη ἐργήγορη τὴν εἰδικὴ κατάσταση τῆς προαναφερόμενης ἀφύπνισης, ὅπου ἡ ματιὰ διεισδύει, (δια)περνᾷ, διαβλέποντάς το, σὲ ἓνα ἐνδότερο ἀλλοῦ δια-φάνειας, αὐτενέργειας τῶν μορφῶν: βλ. ὅ.π., σσ. 70, 75-6.